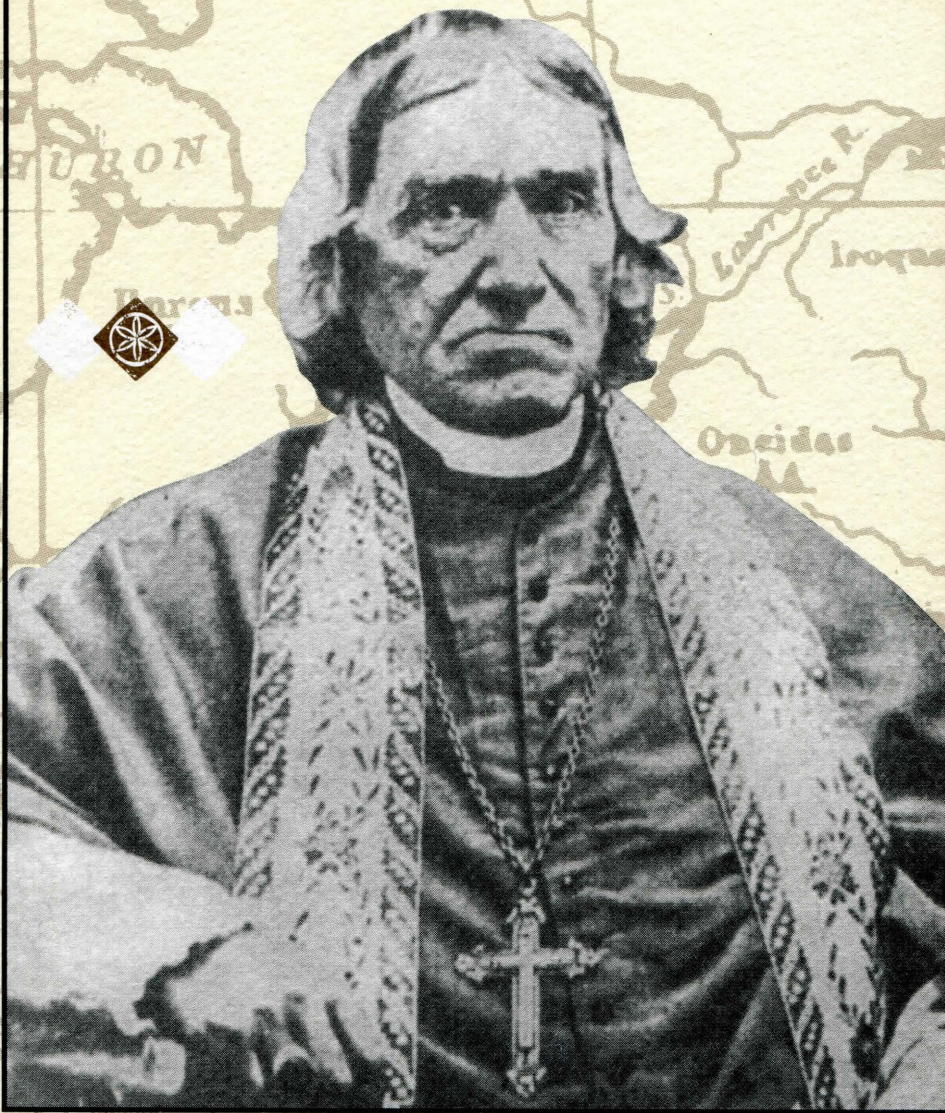

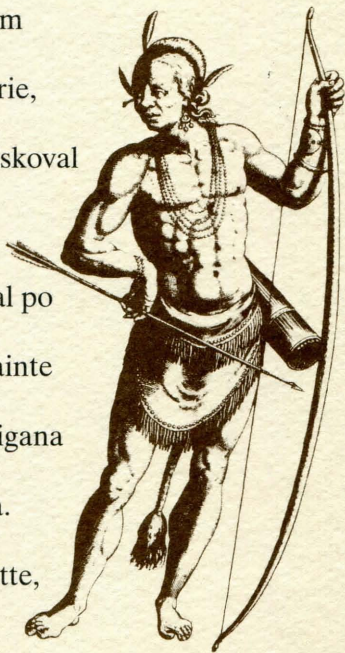
KABINET ČUDES?

BARAGOVA ZBIRKA PREDMETOV
IZ SEVERNE AMERIKE

korak od kabineta čudes k moderni znanstvenoraziskovalni zbirki

Irenej Friderik Baraga se je rodil leta 1797 v pristavi Mala vas pri Dobrničju na Dolenjskem, umrl pa leta 1868 v Marquettu v Združenih državah Amerike. Bil je prvi slovenski misijonar v deželi Indijancev Ottawa in Ojibwa, škof, raziskovalec, pisec in poliglot. Po končanem študiju prava (1821) je vstopil v bogoslovje, med letoma 1824 in 1830 služboval kot kaplan v Šmartnem pri Kranju in Metliki in konec leta 1830 odšel v misijone. Med letoma 1831 in 1835 je živel in delal med Indijanci Ottawa, ki so naseljevali območje Dolnjega Michigana, to je polotok med Huronskim in Michiganskim jezerom. Najprej je vodil misijonsko postajo Arbres Croche na vzhodni obali Michiganskega jezera. V tem času je potoval na Bobrov otok, v Manistique, Le Grand Traverse, Mackinac, na otok Little Detroit, v Muskegon in Grand River. Spomladi 1835 je začel misijonariti med Indijanci Ojibwa ob Gornjem jezeru. Najprej je prebival v Sault Sainte Marie, pozneje v La Pointu na otoku Madeline. Obiskoval je tudi kraj Fond du Lac. Leta 1843 je odšel v L'Anse. Med letoma 1848 in 1851 je potoval po misijonskih postajah. Leta 1853 je v Sault Sainte Marie postal apostolskivikar Gornjega Michigana štiri leta pozneje pa je bil imenovan za škofa. Sedež škofije je leta 1866 prenesel v Marquette, kjer je prebil zadnji dve leti življenja.

KABINET ČUDES?

BARAGOVA ZBIRKA PREDMETOV IZ SEVERNE AMERIKE

korak od kabineta čudes k moderni znanstvenoraziskovalni zbirki

Razsvetljenska miselnost, ki je oprta na znanstvena spoznanja 17. stoletja, filozofske ideje in socialne spremembe 18. stoletja, nacionalna gibanja tostran in onstran Atlantika ter nagel razvoj industrijske revolucije so oblikovali koncept novo nastajajočih muzejev. Tako imenovane *kabinete čudes* - srednjeveške zasebne zbirke naravnih in kulturnih posebnosti - so zamenjale deželne **muzejske ustanove**. Te so z znanstvenimi metodami podprle vsesplošen družbeno-gospodarski razvoj, vzpodbujale bogato kulturno in razsvetljensko miselnost in pomagale pri porajajočem se narodnostnem prebujanju.

V Sloveniji se je ideja modernega muzeja rodila leta 1809, ko so bile razmere zanjo dovolj zrele. Takratna francoska uprava je namreč podpirala napredno miselnost, razvijala šolstvo in znanost, Ljubljano pa prvič v zgodovini postavila za središče pomembne province. Kranjski deželni muzej je bil uradno ustanovljen šele leta 1821. Njegovi ustanovitelji so poudarjali kulturni in izobraževalni pomen ustanove in zahtevali znanstveni pristop pri hranjenju, vzdrževanju

in prikazovanju zbirk. J. C. Schmidburg, predsednik deželnih stanov, se je leta 1823 s posebno spomenico obrnil na domače prijatelje znanosti:

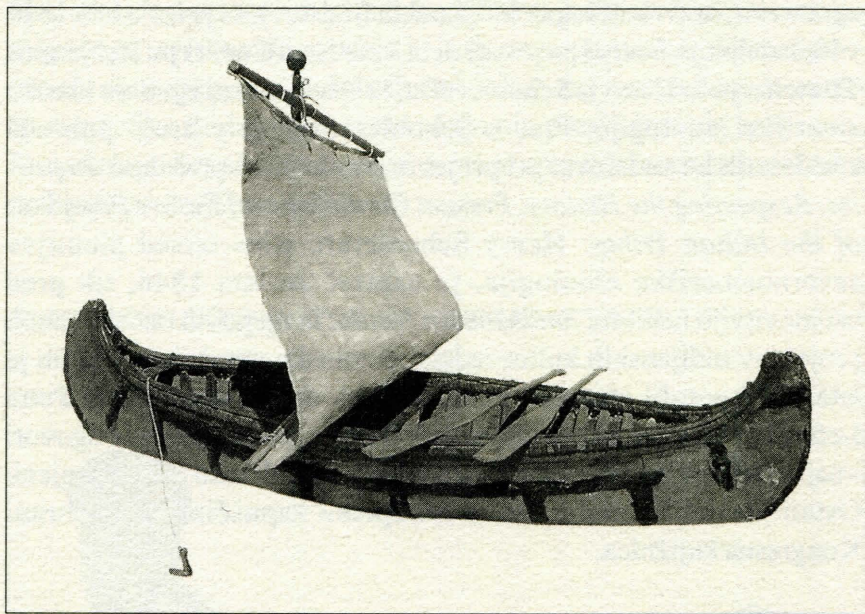
“Naš domovinski muzej naj bi zajel prvenstveno vse s področja nacionalnega slovstva in narodne ustvarjalnosti. Prav tako naj združi vse, kar je ustvarila narava in človeška pridnost. Shrani naj vse spomine na usodo dežele in zasluge njenih prebivalcev.”

Grof Franc Jožef Hanibal **Hohenwart**, prvi upravitelj Kranjskega deželnega muzeja in predsednik Kranjske kmetijske družbe, je tej muzejski vsebini dodal še eno razsežnost, ko je Friderika Barago, slovenskega misijonarja med Indijanci *Otawa* in *Ojibwa*, poprosil za njegov ameriški prispevek. **Ta zamisel je rodila zgodovinske posledice, saj se istovetnosti dodobra zavemo šele ob primerjavi z drugimi in drugačnimi kulturami. Stik in srečevanje z drugačnostjo nam pomaga pri izoblikovanju samorefleksije.**

Nobenega dvoma ni, da smo se Slovenci izoblikovali in spoznali z zgodovinskim brušenjem ob skupno usodo srednjeevropskega kulturnega prostora, kjer se nenehno srečujemo z drugačnostjo; res pa je tudi, da imamo v svoji zgodovini izjemne posameznike, ki so posegli v še druge razsežnosti **drugačnosti** in v popolnoma tujih kulturah pustili sledove. Značilnost teh mož in žena je v izjemni odprtosti svetu, ki za Slovence sicer ni značilna, v hitrem dojemanju in lucidnem poglobljanju v drugačne miselne, etične in estetske koncepte, v visokih znanstvenih, diplomatskih in tržnih sposobnostih ter predvsem v eruditskem značaju. Vsi, naj bo to Žiga Herberstein, Marko Anton Kapus, Janez Krsnik Mesar, Ignacij Knoblehar, Friderik Baraga, Franc Pirc, Ivan Benigar, Anton Codelli ali Alma Karlin, so v svetovne zemljevide učenosti zarisali svoje poti in, kar je za nas še posebno pomembno, tuje kulture jim je uspelo približati slovenskemu rojaku.

Baragov prispevek k etnologiji

Čeprav je bil Baraga popolnoma predan višjim, eshatološkim ciljem svojega misijonarskega dela, njegovo **znanstvenoraziskovalno** prizadevanje na **etnološkem** in lingvističnem področju daleč presega religiozno-cerkvene okvire. Razumljivo je, da se je lingvistike in etnologije oprijel iz povsem praktičnih razlogov, vendar pa bi njegovo znanstveno delo ostalo zgolj aplikativno, če ne bi bil nadpovprečen človek. Bil je namreč intelektualec kompleksnega značaja, mnogoterih duhovnih sposobnosti in eruditske izobrazbe.

Model kanuja. Leto 1836. Baragova donacija.

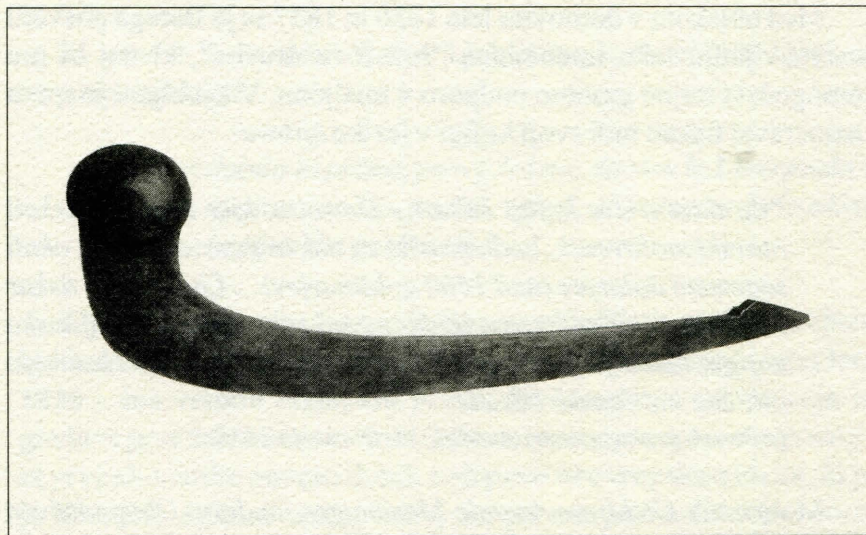
Najprej se je lotil učenja indijanskih jezikov in prevajanja religioznih tekstov. Obvladovanje več evropskih in ameriških jezikov ga je pozneje pripeljalo do tiskanja indijanskih slovnice in slovarjev. Ko ga je Leopoldinina ustanova z Dunaja zaprosila za pisanje knjige o navadah Indijancev, se je dela lotil z vestnostjo duhovnika in

natančnostjo znanstvenika. Pri pisanju etnološke monografije *Geschichte, Character, Sitten und Gebräuche der nord-amerikanischen Indier* (Ljubljana, 1837) je uporabljal sodobne znanstvene metode: poleg terenskih izkušenj je upošteval tudi zgodovinske in etnografske vire, sistematično napisano delo pa vgradil v širši zgodovinski kontekst. V uvodu tako razpravlja o izvoru ameriških staroselcev in njihovi dotlej poznani zgodovini. To pa je tisto, kar je za etnologijo zanimivo in privlačno še zdaj. Iz njegovega dela in korespondence je razvidno, na katere vire se je pri pisanju opiral. Dodobra je namreč poznal knjigo Johanna **Heckewelderja** *Account of History, Manners und Customs of the Indian Nations* (Poročilo o zgodovini, nraveh in šegah indijanskih ljudstev), ki je izšla leta 1819 v Philadelphiji. Poznal pa je tudi dela Jonathana **Carverja**, Benjamina **Thatcherja** in Henryja **Schoolcrafta**, ki spadajo med zgodnjo klasiko ameriške etnologije. Prav s Schoolcraftom je v drugi polovici štiridesetih let sodeloval pri projektu etnoloških vprašalnic *Inquiries, Respecting the History, Present Condition and Future Prospects of the Indian Tribes*. Henry Schoolcraft, eden izmed pionirjev severnoameriške etnologije, je namreč že leta 1846, tik pred ustanovitvijo inštituta *Smithsonian Institut* in njegovih raziskovalnih projektov indijanskih kultur izdelal etnološke vprašalnice, ki jih je leta 1847 potrdil ameriški kongres. Prek detroitskega škofa Petra Lefevra je bil v projekt vključen tudi Baraga, žal pa njegovi odgovori - najverjetneje zaradi osebnih nesoglasij - nikoli niso bili natisnjeni. Ostali so del Schoolcraftove rokopisne zapuščine, ki jo hrani Kongresna knjižnica.

Baraga se je sicer oprijel znanstvenoraziskovalnih metod sodobnikov, nikakor pa ni mogel sprejeti njihovega prepričanja o nekoristnosti staroselcev v mladi ameriški državi, ki jo je podpirala vladna politika preseljevanja indijanskih etničnih skupin v rezervate zahodno od Mississippija. Meja med svobodnim indijanskim ozemljem in Združenimi državami Amerike se je v času od prihoda slovenskega misijonarja pa do srede 19. stoletja skokovito pomikala proti zahodu.

Ozemlje Dolnjega Michigana, kjer je Baraga začel svojo misijonarsko delo, je bilo leta 1835 priključeno Združenim državam. Med letoma 1845 in 1853 sta bila priključena Texas in Oregon in nekoliko pozneje še ozemlje nekdanje Mehike, to je jugozahod današnjih Združenih držav Amerike. Baraga si je prizadeval, da bi Indijanci vztrajali na svoji zemlji, čeprav za ceno lastne kulture. Zavedal se je namreč tragičnih posledic množičnih preseljevanj.

V svojem **etnološkem delu** je Baraga znanstveno objektiven. Uspe mu potegniti mejo med misijonarskim odnosom in osebno prizadetostjo do nekaterih značajskih značilnosti in navad Indijancev ter treznim znanstvenim prikazom njihove kulture. Sistematizacija njegovega raziskovalnega dela je jasna in notranje utemeljena; prav po tem se razlikuje od podobnih etnoloških del tistega časa, ki svojo študijo toliko drobijo, da izgubi rdečo nit, preglednost in berljivost. Po načinu pristopa k obravnavani snovi se od marsikaterega sodobnika razlikuje po svoji premišljenosti.

Bojni kij. Leto 1836. Pleme Očipve. Baragova Donacija.

Muzejska zbirka in njen pomen

Baraga je začel zbirati muzejske predmete verjetno takrat, ko se je odločil za potovanje v Evropo. To je bilo pozimi 1835/36. Njegovo odločitev za naporno pot čez Atlantik je spodbudilo tiskanje knjig, ki jih je napisal v zimskih nočeh leta 1835/36, in pridobivanje trajne gmotne pomoči za misijone.

“Naš škof me ne more primerno podpirati in od nikoder drugod ne morem pričakovati nobene podpore. Zato sem sklenil, da si z božjo pomočjo sam od drugod poskrbim podporo. Sklenil sem namreč, da po zgledu drugih misijonarjev odpotujem v Evropo, da si v Rimu pri Propagandi in na Dunaju pri Leopoldinini ustanovi, predvsem pa pri vas, moji častiti sorodniki in rojaki, poiščem sredstev za nadaljnje delo... .”

(odlomek iz Baragovega pisma sestri Amaliji, 24. februarja 1836 iz misijonske postaje pri Sv. Jožefu ob Gornjem jezeru)

Med obiskom v domovini leta 1836 in 1837 se je Baraga posvetil ustanavljanju tako imenovane “Jožefove družbe”, ki naj bi mu omogočala trajno gmotno podporo v misijonu. V Ljubljani je sprva nameraval tiskati tudi svoji knjigi v jeziku ojibwa.

“Če dam ti dve knjigi tiskati v Detroitu, kjer sem dal tiskati otavski molitvenik, bodo stroški za tisk in vezavo znašali okoli sedemsto dolarjev (nad 1400 goldinarjev)... Ljubljanski tiskar bo pod mojim vodstvom lahko ravno tako natisnil indijansko knjigo, kakor jo je tiskar v Detroitu, saj tudi tam ne razumejo niti ene indijanske besede.

(odlomek iz pisma sestri Amaliji, 24. februarja 1836)

Molitvenik *Otchipwe Anamie-Masinaigan* in *Jesus Obimadisiwin oma aking*, knjiga evangeljskih tekstov, sta izšla leta 1837 pri Baillyju

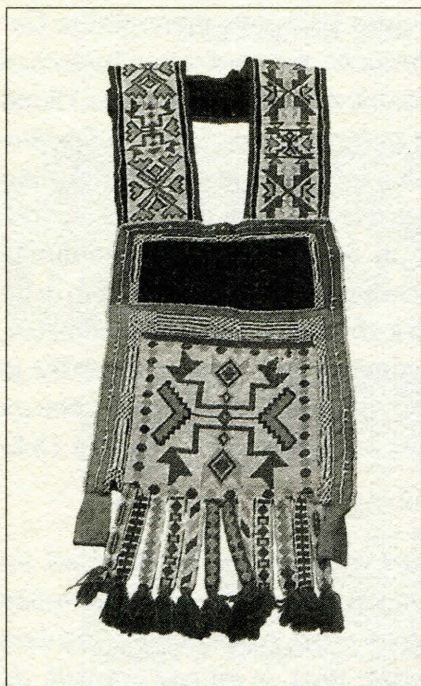
v Parizu. Istega leta je v Ljubljani izšla Baragova monografija *Geschichte, Character, Sitten und Gebräuche der nord-amerikanischen Indier*. Natisnila jo je Blasnikova tiskarna, založil pa J. Klemens. Hkrati je izšel njen prevod *Popis navad in zadržanja Indijanov Polnozhne Amerike* (Ljubljana, 1837). Prevajalec Jožef Kek je izvirnik nekoliko skrajšal in priredil. V Parizu je tistega leta izšel tudi francoski prevod. Knjigo je Baraga posvetil "udom in dobrotnikom" Leopoldinine družbe na Dunaju, ki ga je gmotno podpirala pri misijonarskem delu. Prav ta družba ga je nagovarjala tudi k zbiranju muzejskih predmetov. Pobuda za zbiranje indijanskih predmetov iz Polnočne Amerike je prišla še iz prav v tistem času ustanovljenega Kranjskega deželnege muzeja. To je razvidno iz Baragove korespondence. Še leta 1833 (29. julija) je misijonar pisal sestri:

"Če bi gospod grof Hohenwart vedel ali vsaj hotel verjeti, da imam spomladi, poleti in jeseni v svojem misijonu ves čas toliko dela, da nikoli niti četrt ure nisem prost, razen ponoči (to pišem ponoči med enajsto in dvanajsto uro), bi mi rad oprostil, da mu ne pošljem nobenih prispevkov za ljubljanski muzej."

Pa vendar je na svoji poti v Ljubljano, 3. decembra 1836, iz Londona sporočil:

"Ko boš dobila to pismo, povej Jožefu, da sem iz Liverpoola v Trst na njegov naslov poslal zaboj, v katerem prinašam različne indijanske predmete."

Kljub pomanjkanju časa se je Baraga odločil, da predmete zbere in jih daruje svojim rojakom na Kranjskem. Iztekalo se je torej leto **1836** - čas velikih črkarskih pravn, Prešernovega ustvarjanja in graditve prve železnice - ko smo Slovenci poleg prvega parnega stroja in prve slovenske povesti dobili tudi **prvo neevropsko zbirk**, ki jo je Kranjski deželni muzej nekaj let po tem razstavil v prostorih ljubljanskega liceja. Medtem ko se je Baraga zaradi tiskanja indijanskih

Torba s široko dolgo obramnico.
Pleme Očipve.

molitvenikov ustavil v Parizu, je londonska ladja Flora pripeljala v Trst zaboj težko pričakovanih predmetov.

Po rokopisnem seznamu Henrika **Freyerja**, takratnega kustosa Kranjskega deželngga muzeja, ki ga zdaj hrani knjižnica Narodnega muzeja, je bil 25. aprila 1837 v *Ilirskem listu št. 17/9* objavljen **prvi uradni seznam** novih muzejskih pridobitev: *Verzeichniss der für das Landes-Museum eingegangenen Beitrege*. Pod zaporedno številko **213**, ki oznanja predmete “prečastitega gospoda Friderika Barage, generalnega vikarja detroitskega škofa - Friderika

Reséja, in misijonarja pri Svetem Jožefu ob Gornjem jezeru, Michigan (rojenega v Dobrničju na Spodnjem Kranjskem, 29. junija 1797 in izseljenega konec leta 1830 v Ameriko)”, so navedeni naslednji predmeti:

- a. Obrtni predmeti, narejeni iz lubja severnoameriške breze. Izdelali so jih ameriški prebivalci iz rodu Ochipwe (izg.: *otschipse* ali v kranjskem jeziku *ozhipve*) z Gornjega jezera.
1. **Posoda (makak)**, napolnjena z drevesnim sladkorjem *sisibakwat*, ki ga pridelujejo iz sokov ameriškega sladkornega drevesa; **dve drugi prazni posodi** različnih velikosti; **četrta, prav takšna posodica**, je napolnjena z divjim rižem, ki raste

na močvirnih tleh ob Gornjem jezeru. Imenujejo ga *manomin* in je njihovo osnovno živilo; **skodelici za juho ali pijačo (*onagan*)**; **model kanuja (*zhiman*)** iz brezovega lubja - ogrodje je iz zelo lahke in trde ameriške cedrovine, z jadrom in dvema vesloma, v pomanjšani obliki; **pet pomanjšanih kosov brezovega lubja** za prekrivanje šotorske strehe.

- b. Hišna oprema in leseni izdelki: **majhni otroški skodelici** in tamkajšnja **otroška žlica**; **leseni žlici za odrasle (*emikwar*)**, kakršne visijo poleg ognjišča v kočah domačinov, ki niso vajeni jesti ob določenih urah in skupaj. Nad ognjiščem visi kotel riža, rib ali divjačine, iz katerega si vsakdo kadar koli vzame hrano. Kotel napolnijo le zjutraj, potem pa si vsakdo ves dan lahko jemlje hrano; **manjši rogoznici iz ločja (*anakan*)** - takšno rogoznico ima vsakdo v koči, jemljejo pa jo tudi na potovanja, da ne sedijo in ležijo na golih tleh; pomanjšana, iz trave **pletena vreča (*mashkimod*)**; zibelka ali **otroška nosilnica (*tikinagan*)**, narejena za družino poglavarja - zgornji rob je umetelno izrezljan, na **pregrinjalo** so indijanska dekleta uvezla umetelen figuralni okras; **krplje (*agimag*)** z vezalkami in umetniško pleteno mrežo med okviri.
- c. Oblačila: **par nevestinih čevljev (*makisinan*)**, ki so jih ustrojile domačinke iz srnine kože, okrašenih z zelenimi svilenimi nitmi in vezenih s pobarvanimi hrbtnimi razcepljenimi ščetinami ježevca; **par napol izvezanih dekliških čevljev**; **par vsakdanjih ženskih čevljev**.
- d. Moška bojna oprema: **bakrena ost sulice (*shimagan*)** - samorodni baker je lahko dobiti na površini zemlje kot neobdelan kos ali list, oblikovali pa so ga z brušenjem; **glavi mirovne pipe (*opwagan*)**, umetelno rezljani iz rdečega glinavca - ena glava je okrašena s kositrnimi lističi; **dolgi cevi za tobačno pipo** - ena je do polovice umetelno ovita z ježevčevimi ščetinami in okrašena s pisanimi ptičjimi peresi in zeleno obarvano konjsko žimo, druga je okrašena z razcepljenimi ježevčevimi hrbtnimi bodicami. Ti pipi se imenujeta pipi miru, saj jih uporabljajo, ko

pride do nesporazuma. Možje iz plemena, ki zazna napetost, predajo pipo nasprotnikom, da bi izvedeli, kaj lahko pričakujejo od njih. Če ti potegnejo nekaj dimov, je to znak miru in prijateljstva, če ne, pomeni, naj se pripravijo na sovražnost; **mošnja za tobak** (*kichkibitagan*) iz nestrojene cevaste kože rjave podlasice, ki se angleško imenuje *fisher*, francosko *pe-can*. Konci štirih tačk so okrašeni s pisanimi trakovi. Prvotni prebivalci Amerike nosijo tako okrašen tobačni meh za pasom; **podobni mošnji za tobak** iz nestrojene svetlorumene kunine kože; **torbica za tobak** iz rdečih volnenih niti in nizi steklenih biserov, delo ženske *Ojibwe*; **usnjena nožnica** (*mokoman*), lično vezena in ovita z na drobno narezanimi in pobarvanimi bodicami ameriškega ježevca; **osem puščic in loka** (*mitigwab*); **bojni kij** (*pagamagan*), izdelan iz trde drevesne korenine.

- e. Prirodnine: **košček cedrovine** (*gijik* ali kot v francoščini *gishik*); naravne in pobarvane **ježevčeve bodice** - ameriški staroselci krasijo z njimi predmete in vezejo oblačila; **polovica rogovja** (*eshkan*) velikega ameriškega losa; več **ahatov** in **karneolov**; **kroglica pirita**, **dobljena v Gornjem jezeru**; **peruti** pisanega **ptiča** (*moningwaneka*), dobljeni na otoku Sv. Mihaela v glavni misijonski postaji Svetega Jožefa.
- f. Knjige: 1. **Jesus obimadisiwin oma aking** (Jezusovo življenje na zemlji); 2. **Ojibwe anamie - masinaigan** (molitvenik). Avtor obeh je Friderik Baraga, *makate-okwanaie* (črna suknja - katoliški misijonar), izšli sta leta 1837 pri založbi Bailly v Parizu.
- g. Bakrorez: **Podoba nove katedrale Sv. Ane** v Detroitu.
- h. Kovanci: dva srebrna in en bakren: **1 Thaler** - Mehiška Republika 1834; **pol dolarja** - ZDA 1836; **1 cent** - ZDA 1836.

Drugi popis predmetov je ob odprtju nove muzejske stavbe Kranjskega deželnega muzeja napravil takratni kustos Karel **Deschmann** in ga leta 1888 objavil v *Vodniku po Kranjskem deželnem muzeju Rudolfinumu v Ljubljani*. V njem omenja etnografske zbirke iz Severne Amerike in Azije. Poleg Barage navaja tudi poznejše

darovalce predmetov iz Severne Amerike, misijonarje Pirca, Čebula in Klinarja, ki jih ta študijska razstava ne vključuje.

Prvo inventarizacijo predmetov Baragove zbirke hranijo inventarne knjige Narodnega muzeja (1895-1914). Leta 1923 je bil ustanovljen **Kraljevi etnografski muzej**, ki je v letih 1924 in 1925 od Narodnega muzeja prevzel narodopisni del zbirke (a. - d.). Z razdelitvijo predmetov prvotne zbirke med tri muzejske hiše (Narodni muzej, Etnografski muzej in Prirodoslovni muzej), je razpadla njena prvotna celovitost. Zaradi pomanjkanja prostora je bila zbirka po drugi svetovni vojni le občasno razstavljena (leta 1973 v razstavnih prostorih Oddelka za neevropske kulture v Goričanah in leta 1991 v okviru misijonarskih razstav po različnih krajih Slovenije).

Baragova zbirka spada med najstarejše zbirke Kranjskega deželnega muzeja. V primerjavi z Zoisovo zbirko mineralov, Hohenwartovo zbirko školjk, Hradeckijevo zbirko starin, Repežičevo numizmatično zbirko, Zupanovim slovstvom in Hladnikovimi herbariji je bila **neevropska zbirka po obsegu sicer majhna, po svoji znanstvenoraziskovalni in muzeološki vrednosti pa izredno pomembna. V takratni Kranjski deželni muzej, ki je nastajal na podlagi domačih zbirk, je vnesla nove geografske, kulturne in tematsko-konceptualne razsežnosti.** Identiteta muzeja je tako že v zgodnjem obdobju začela preraščati regionalne okvire. Za Slovence je bila vsekakor novost.

Kaj je takrat odlikovalo Baragovo zbirko?

V času, ko se pravo etnološko raziskovanje na Slovenskem še ni začelo in ko so bile zbirke Kranjskega deželnega muzeja večinoma sad zbiranja naravnih vrst in kulturnih značilnosti regionalnega značaja, je bila Baragova neevropska zbirka prva **etnološka zbirka**, ki je

temeljila na poprejšnji znanstveni raziskavi. Sad te raziskave je knjiga *Geschichte, Character, Sitten und Gebräuche der nord-amerikanischen Indier*. Etnološki tekst daje zbirki večjo **historično in muzejsko vrednost**, saj bi bili brez njega predmeti manj povedni.

Zbirka po **sistematičnosti** ne zaostaja za tekstom, čeprav je njena struktura pomanjkljiva. Kaže nam večinoma materialno in del socialne kulture Indijancev *Otawa* in *Ojibwa*, manjkajo pa predmeti duhovne kulture, posebno religioznega značaja. Tako manjkajo na primer hieroglifska pisava, zapisana na lubju, kipi malikov in drugi pričevalci indijanskega duhovnega izročila. Vzrok te pomanjkljivosti je delno v Baragovi misijonarski gorečnosti ali kar zavestni odločitvi. V enem izmed pisem izvemo, da je ob krstu nekega Indijanca zažgal lesene kipe malikov; ti bi etnologue vsekakor zanimali.

Zbirka je sestavljena stvarno in premišljeno. Nošo na primer zastopajo le obuvala, manjkajo pa oblačila, nakit in okrasje. Sistematična redukcija se kaže tudi v nadomestnih modelih pravih predmetov, na primer v modelu kanuja, vreče in kosov šotorskega lubja.

Mokasini. Leto 1836. Baragova donacija.

Poleg muzejske ima zbirka tudi **zgodovinsko vrednost**, saj prikazuje kulturo Indijancev *Otawa* in *Ojibwa* v prvih desetletjih 19. stoletja. Takrat so se Indijanci zadnjič uprli nasilnim kolonistom ter hoteli ohraniti svojo zemljo in kulturo. Zdaj je njihovo ozemlje stisnjeno v rezervate, kultura pa skoraj povsem pozabljena. Zbirka je nepogrešljivi vir za ameriško zgo-

dovinopisje, etnografijo in antropologijo, v slovensko zgodovino pa prinaša posebno poglavje srečevanja s tujimi kulturami.

Preteklost, sedanjost in prihodnost

Zbirka predmetov severnoameriških Indijancev *Otawa* in *Ojibwa*, ki je po sto šestdesetih letih še vedno zanimiva za strokovno javnost in obiskovalce, se je po svojem prihodu v Kranjski deželni muzej razlikovala od drugih zbirk predvsem po svoji nenavadnosti. Predmeti, ki so pričali o prostorski in kulturni **drugačnosti**, so predstavljali **eksotičnost**, saj so jih njihovi skrbniki razstavili kot posebnost. Ekspoziti, ki so v lastni kulturi predstavljali vsakdanje predmete, so dobili z menjavo funkcije in prostora drugo vsebinsko in kvalitativno vrednost: postali so **redkost**, **eksotičnost**, **čudes**.

Danes ti predmeti predstavljajo **dvojno drugačnost**, kulturno-prostorsko in časovno. Ali potemtako predstavljajo tudi toliko večjo eksotičnost? Iz znanstvenega zornega kota vsekakor ne. Zdaj vemo, da Baragova zbirka "čudes", čeprav ji kot vsem neevropskim zbirkam pripada posebno mesto - med strokovno analitičnostjo in estetskim čudenjem - ni zbirka posebnosti, ampak etnološka sistematična študijska zbirka, ki pomaga in bo pomagala pri ustreznem kodiranju **tega drugega** v mišljenski resničnosti naše istovetnosti in s tem k celovitejšemu dojetju sveta.

CABINET OF CURIOSITIES?

Baraga's collection of objects from North America: a step from "cabinet of curiosities" towards a modern collection based on scientific research

In 1821 the Museum of the Province of Carniola was founded. Its first exhibits were donations from private collections of natural science and cultural curiosities of the local regions. Its concept was based on modern cultural, educational and scientific principles and did not go beyond the national borders. But twelve years later in 1833, Franz Josef Hanibal Hohenwart, the first manager of the museum, expanded the museum collection when he asked Friderik Baraga, a Slovene missionary among the Ottawa and Ojibwa Indians, to contribute to it. This request had historical consequences, for we only become aware of similarities when we compare ourselves with other, different cultures. Such contacts and encounters with all that is different give us the means for self-reflection.

Baraga may have begun to collect the present-day museum artefacts when, in the winter of 1835/36, he decided to travel to Europe. His decision to undertake the difficult voyage across the Atlantic was probably prompted by the publication of the books he had written during the winter nights of 1835/36 and the need to find a permanent source of finance for his missions.

In December 1836 he sent a case full of museum artefacts from London to Trieste. Based on the handwritten inventory by Henrik Freyer, the then curator of the Museum of the Province of Carniola, the first official list of the new museum exhibits was published in the journal *Ilirski list* No. 17/9, on 25 April 1837:

- a. Handicrafts made of birch bark of the North American birch. Made by the American inhabitants from the nation of Ochipwe (pronounced: *oschipue* or, in the Carniolan language, *oshipue*) from the Upper Lake.
1. Vessels (*makak*) filled with tree sugar called *sisibakwat*, which is produced from the sap of the American sugar tree; two other empty vessels of different sizes; a fourth vessel of the same kind, filled with wild rice which grows in the marshes along the Upper Lake. It is called *manomin* and it is their staple; two bowls for soup or beverages (*onagan*), a miniature model of a canoe (*zhiman*) made of birch bark - the frame is made from the extremely light and hard American cedar wood - with a sail and two oars; five small pieces of birch bark for covering the roof of a tent.
- b. Household equipment and wooden articles: two small children's bowls and a children's spoon; two wooden spoons for adults (*emikwar*), as they hang next to the fireplace in the huts of inhabitants who are not used to eating at a certain time and in a group. Above the fireplace, a pot of rice, fish or venison hangs, from which anybody can take food at any time. The pot is only filled in the morning, after which food can be taken from it throughout the day. Two small mats made of husks (*anakan*) - a similar mat can be found in every hut - are taken on travels, so that people do not sit or lie on the bare ground; a miniature, grass-woven sack (*mashkimod*); a cradle or children's stretcher (*tikinagan*), made for the family of the chief - the upper edge is beautifully carved and Indian girls embroidered the cover with beautiful figurative ornaments; snow-shoes (*agimag*) with laces and a decoratively woven net between the frames.
- c. Clothes: a pair of bride's shoes (*makisinin*), made by local women from deer skin, decorated with green silk threads and embroidered with coloured, split needles from the back of a porcupine; a pair of half embroidered maiden's shoes; a pair of ordinary lady's shoes.

- d. War-related items: copper lance-point (*shimagan*) - natural copper can easily be obtained from the surface of the land in the form of a raw piece or sheet, which is then shaped through grinding; two heads of a peace pipe (*opwagan*), beautifully carved from red clay - one is decorated with sheets of tin; two long shafts for a tobacco pipe - one is half wrapped with porcupine needles and decorated with colourful bird feathers and green-coloured horse hair, the other is decorated with split needles from the back of a porcupine. These pipes are called pipes of peace and are used in disputes. The men of the tribe which senses tension give the pipe to their opponents in order to find out what is expected of them. If the opponents smoke from the pipe, it is a sign of peace and friendship; if they do not, it means that they are preparing for war; a tobacco pouch (*kichkibitagan*) from the undressed, tube-like skin of the brown weasel, called *fisher* in English and *pecan* in French. The ends of the four paws are decorated with colourful ribbons. Native Americans wear this decorated tobacco pouch at their waists; two similar tobacco pouches made from the undressed bright-yellow skin of the marten; a tobacco bag made from red wool threads and glass beads made by the women of *Ojibwe*; a leather sheath (*mokoman*), beautifully embroidered and wrapped with thinly cut and coloured needles of the American porcupine; eight arrows and two bows (*mitigwab*); a battle club (*pagamagan*) made of a hard tree root.
- e. Objects from nature: a piece of cedar wood (*gijik*, or in French, *gishik*); natural and coloured porcupine needles - used by Native Americans to decorate objects and embroider clothes; one half of a pair of horns (*eshkan*) of the great American moose; several agate and carnelian stones; a ball of pyrites discovered at the Upper Lake; the wings of a colourful bird (*moningwaneka*), acquired at the main mission station of St. Joseph on the island of St. Michael.
- f. Books: 1. *Jesus obimadisiwin oma aking* (Life of Jesus on

Earth); 2. *Ojibwe anamie-masinaigan* (Prayer Book). The author of both books is Friderik Baraga, *makate-okwanaie* (Black Robe - Catholic missionary), published in 1837 by Bailly publishing house of Paris.

- g. Copper-plate: a depiction of the new cathedral of St. Anne in Detroit.
- h. Coins: two silver coins and one copper coin: 1 thaler - Republic of Mexico 1834; half a dollar - USA 1836; 1 cent - USA 1836.

At time when proper ethnological research in Slovenia had not yet started and when the collections of the Museum of the Province of Carniola were mostly limited to the exploration of the local regions, Baraga's non-European collection represented the first ethnological collection based on preliminary scientific research. The results of this research were published in the book *Geschichten, Character, Sitten und Gebräucher der nord-amerikanischer Indier*. The text of this work gives the collection a greater historical and museological value, for without it the objects themselves would be less informative.

The collection is no less systematic than the above list, although its structure is incomplete. It illustrates the material and a part of the social culture of the *Otawa* and *Ojibwa* Indians, but what are missing are the objects of their spiritual culture, particularly those of a religious character.

Apart from its museum value, the collection also has historical significance, for it illustrates the culture of the *Otawa* and *Obijwa* Indians in the first decades of the 19th century. The collection is a valuable source for the study of American history, ethnography and anthropology and opens a special chapter on the encounter between foreign cultures and Slovene history.

Izdal in založil: Slovenski etnografski muzej,
zanj mag. Inja Smerdel

Avtorica razstave in brošure: mag. Marija-Mojca Terčelj

Lektoriranje: Mateja Komelj-Snoj

Prevod: Amidas

Oblikovanje razstave in brošure: Jurij Kocbek

Tisk: Tiskarna Grafos

Ljubljana, 1997

Razstavo sta omogočila Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije
in Mesto Ljubljana (EMK)

*The exhibition was made possible by the Ministry of Culture of the
Republic of Slovenia and Municipality of Ljubljana (EMK)*

Zahvalo dolgujemo: Slovenska znanstvena fundacija

We are grateful for the support to: The Slovenian Science Foundation

Delniška družba
Joint Stock Company

Do sredine 19. stoletja so Indijanci Ottawa naseljevali območje Velikih jezer, predvsem zahodno obalo Hurona od Saginawa do Detroita. Njihov jezik in kultura sta pripadala veliki algonkinski skupini. Živel so na večinoma gozdnem ozemlju, poglaviti vir njihovega gospodarstva pa je bila trgovina s hrano, oljem, kožami, krznom, tobakom in zdravilnimi zelišči. V kolonialnem obdobju so bili znani kot dobri vojščaki, ki so se - v zavezništvu s Francozi - vztrajno upirali Angležem. Z Ojibwa in Potawatomi so ustanovili konfederacijo, poznano pod imenom Three Fires. Leta 1833 je bilo vse njihovo ozemlje v Dolnjem Michiganu priključeno Združenim državam Amerike. Veliko Indijancev Ottawa se je takrat preselilo na zahod, v rezervat v Oklahomi, nekaj pa se jih je pomešalo s sosednjimi Ojibwa.

Ojibwa so bili še v 19. stoletju ena najštevilčnejših in najpomembnejših algonkinskih skupin. Sprva so naseljevali gozdna območja Velikih jezer v severnem delu Michigana, Wisconsinu, Minnesoti in južne Kanade med Ontariom in Winnipegom. Pozneje so naselili tudi prerijo na jugu in pobočja Skalnih gora na zahodu. Prvotno ime Ojibwa je Anishinabe - "prvi ljudje", angleški naseljenci pa so ga zaradi lažje izgovorjave popačili v Chippewa, ki se je zaradi zapisovanja v uradne listine ohranilo v splošni rabi. S skupinama Ottawa in Potawatomi so bili v bližnjem jezikovnem in kulturnem sorodstvu ter političnem sožitju, s plemeni Sioux, Fox, Dakota in Santee pa so se nenehno bojevali za močvirnata ozemlja, na katerih je uspeval divji riž (*Zizania aquatica*). Nabiranje divjega riža, zelišč in drevesnega sladkorja je bilo poleg zelo pomembnega lova na divjačino in ribolova osnova njihovega preživetja. Ojibwa so bili odlični izdelovalci wigwamov iz brezovega lubja in trave. Poznani pa so bili tudi po svojih obrtnih izdelkih in zvitihi iz brezovega lubja - midé, ki so vsebovali hieroglifske zapise. Leta 1815 so se Ojibwa začeli pogajati z vlado Združenih držav Amerike za ozemlje. Med letoma 1850 in 1880 je vlada ustanovila rezervate, ki so na ozemlju nekdanjih Baragovih misijonskih postaj. Rezervat v Michiganu združuje naselja L'Anse, Baraga in Las Vieux Desert, Indijanci s Sladkornega otoka pripadajo rezervatu v Gornjem Michiganu (Sault Sainte Marie), v Wisconsinu so rezervati skupin iz Lac du Flambeau, Bad River, Mole Lake in Red Cliff, v državi Minnesota pa Fond du Lac, Grand Portage, Mille Lacs, Bois Fort, White Earth in Leach Lake.

korak od kabineta čudes k moderni znanstvenoraziskovalni zbirki

gradbeno podjetje grosuplje

GENERALNI POKROVITELJ
ODPRIJA NOVE MUZEJSKE HIŠE

S E M
SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ